

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Asiaticae Historiae Societatis Iesv Pars ...

Libris Quatuor Consequentibus Pertexens, Quae post beatum S. Xaverij
Obitum Soc. Patres ad Dei gloriam in iisdem Prouinciis gessere

Bartoli, Daniello

Lvgdvni, 1667

33. Rex Moluci Aërius occiditur à Lusitano, à Regis filio arx Lusit. capitur.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11445

cuius tunc gerendi facultas viresque deerant. Vbi autem falso suorum relatu (per quos ipse res Lusitanas in Amboino explorabat) accepit Gonzalum Pereiram, post Itum insulam a te valida firmatam classis sibi creditæ munere perfunctum, cum illa in Indiam regredi, tunc vero detracta tot annorum larua, edixit propalam Lusitanis se Maurum esse obseruatorem Mahometi, proin crucis hostem capitalissimum; ab se nisi hostile nihil in posterum expectarent. Quare aut abirent placide in rem bonam, aut arma expedirent; vtrisque de cætero se quisque vt posset tueretur. Sic hostem professus sicarios misit qui eorum nonnullos per insulam palantes necarent, quodque annonâ ex Mauro inuchenda Ternatense præsidium contra illum duraret, ipse maris dominium obtinens, interceptis inoffensa captura nauigiis omnia prædabatur.

Arcis igitur Præfectus inter arma, & famem deprehensus, postremis malis, postrema molitur remedia: suis in consilium vocatis deliberandum ponit de interficiendo Moluci Rege: iam eo in præceps collabi omnia, vt sisti ruina subsidio alio non posset. Refricata memoria præteritorum, & præsentium scelerum, mille mortibus reum esse. Solicitatos ab eo Iauæ Manros; captam eorum armis Bandæ nauem; necatos Tidoris & Geiloli Reges hoc solum nomine quod essent Lusitanis fœdere coniuncti, semel in Amboino; bis in Mauro euerfam Christianitatē; denuntiatas palam Lusitanis inimicitias capitales; interceptos arcis direprosq; com meatus, trucidatos etiam aliquot Lusitanos, & hæc ab Rege regni Lusitanici cliente, & ab Lusitanis in regnum prouecto. Per hæc tamen tam licet immania tyranni barbari crimina, in diuersa iuere sententiæ; multis in futurum prospicientibus, Consultum videbatur ab Regis capite manus abstinere, quantumlibet reo, & quasuis pœnas commerito. Successuram perempto filium eius Babum, nihilo forsitan meliorem, sed certè ad vindictam potentem: si tantos insularum motus aduersum Lusitanos eius nuper exciuerat carcer, vt necessario anteponendum fuerit vtile decoro, & damno pudor; quid tunc eius morte expectandum maneret? Reuocaretur potius Pereira, acerferentur ab Indiis nouæ vires; suspenderetur interim aliqua induciarum mora bellum; fortiter arx retineretur. Sic isti, nec in oppositum vicit illorum sententia qui Præfecti mentem secuti fuerant. At hic etsi maxime arcanus de re maximè lubrica Senatus (quo prodente ignotum) non satis latuit, imo ipsum ad regem perlatus, custodem sui effecit acriorem, suasitque ab arce quam posset longissime degere, ac ne his quidem sat vitæ securum, in conditiones pacis descendere, quas illi gaule vectario reuersurus in Indiam Præfectus Simon Mendoza sub discessum tulit; in has forma iuravit tam solenni; vt non dubitaret se persuasisse verè ab se, & ex animi sententia iuratum, hac confidentia in arcem postridie (qui fuit Februarij vigesimus octauus anni 1570.) audenter ingreditur, regente latus Gorango genero, viro forti, bellisque nominato, sed in casum præsentem debili; exhibat arce Rex Moluci, cum Præfecti Sobrinus Mar-

33.
Rex Moluci
Aërius occi-
ditur à Lu-
sitano, à Re-
gis filio arx
Lusit. capi-
tur.

rinus Alfonso, militari manu hominem circumdat iteratimque pugionibus conficit. Hinc tota momento in armis insula, acclamatur Babus Moluci Rex parentis loco, caduntur quotquot apparent Lusitani, eorumque mancipia; praesidium infelix iamque famelicum obsidione arctissima stringitur. Summum interea Praefectum Gonsalum Pereiram, Amboinense bellum detinebat quo tametsi rebelles condignis, multaret stragibus, sed victoria minimè incruenta, nec sine aliqua subinde suorum iactura: & huic ad infortunij cumulum accessit, quod classis Aërij quæ mare illud occupabat, incursione inopina Lusitanorum triremes vniuersas clade irreparabili incendit. Cauens ergo Pereira suorum in Moluco sat pridem infirmis & accisis rebus, lapsumque minantibus in arce Itenfi centum praesidiarios reliquit, octoginta residuos in varij generis diuisos nauigia Ternatem secum duxit, classe illa exigua obsessis opitulaturus, leuca vix altera distabat à portu Insulae, cum in naues hostium incidit septem & triginta delectorum militum instructissimas robore; praelium tamen haudquaquam detrectauit, sed grandi animo & pertinacissimo conflictu ab hora diei vndecima ad noctem produxit, multo quidem vtrinque sanguine, sed ea denique barbarorum strage, vt fusi fugatique maris dominio Pereira cederent, qui sub ortum diei sequentis necessarios commeatus in arcem intulit. Inde ne illos frustra illic reses cum suis absumeret, ad Maurum, & finitimas peruasit insulas, eatenus etiam ignotas, vbi varios casus successu vario exiuit, lectu opinor non ingrato, sed extra meam rem. Pergebat interim barbarus arcem raptis vndique copiis obstinatiùs arctare, donec extrema annonae penuria iterato in famem, in morbos, in militum funera recidit, fame quidem potius, & ærumnis, quam ægritudine alia P. Rodriguez interiit; P. Hieronymus Dolmedius paulo post sagittis confossus ethnicorum, etsi de loco, & modo non liqueat. Cassa item fuit prouidentia Pereira ad subsidium obsessorum, qui suo quidem graui periculo, aliquid induxit commeatus, sed nimium impar necessitati vrgentis inopiae. Quare in Bacianum flectens, tantum quoque abfuit, vt Ternatensibus (quod sperabat) aliquid inueniret, vt etiam suos fame coram spectaret tabescere non plures, iam septuaginta, infelix residuum florentis exercitus quem ex India vexerat. Rerum itaque tum Molucensium, tum suarum funesto spectaculo prostratus, & afflictus, ex alto mœrore in mentis aberrationes, & deliria lapsus est, & febris ardentissima æstuans, triduo quam in Amboinum reuectus fuerat viuere desit, Martio ineunte anno 1571. mendicato cadaver sepultum linteo, in templo Societatis Iesu est conditum, & huc tantum virum locorum illorum infelicitas redegit. Nec ei vita functo si fas loqui, fortunatius fuit quam viuenti. Arce siquidem Itenfi diruta vt sede opportuniore locaretur, dum transferuntur bellici commeatus & machinae, Francisci gaulus cui erant impositae ad Rocaniues acumen depressus secum omnia sepeliuit, ipsaque aded Pereira ossa quem idem gaulus ex India vexerat

vexerat. Longum sit momenta decurrere quibus ab obitu Perciræ præsidium Ternatense sperans desperans iactatum est, provt mitti subsidia audiebat etiam Malaca, sed differri lento negotio cernebat, & vbi parè in arcem subiissent breuissimo tempore absumi, donec nouus Præfectus videns famem & mortem nisi deditioe redimi non posse, rem ad consilium retulit, cuius assensu, Babo Regi Moluci arx deditur, vita dumtaxat obsessorum incolumi, & tuta; quod anno post sesqui millesimum septuagesimo tertio accidisse ex iis intelligo quæ inde scribere homines indubitatae fidei, & diligentia: cito alij, falsò in animum primum & septuagesimum referant, in alios alij quorum non vacat lites componere. Equidem insimulatus est P. Marcus Prancudius apud Indiae Proregem, deditiois huius non modo approbator, sed suator quoque vehemens, & prolixus. Nempe arce amissa pauci quidam Goam ex Moluco reuersi probare se infantes fategerant; etsi eos facti pars nulla constituabat reos, ac dum verentur culpam in Proregem & consilium publicum vertere quos Ternate omnis grauiter querebatur, vel denuntiatio obsidionis extremo periculo fidem pertinacius abrogasse, vel auara, & tarda in id misisse subsidia, inuidiam omnem in Prancudium detorserunt; at præsto fuere testes idonei à quibus illud de suatoria adhortatione mendacium splendidum non solum depulsum est, imò è contrario confirmatum iniectas à Patribus deditioe moras, alioqui multo pridem futura, nisi meliorum prætolatione obsessos erexissent: interdum enim Sacerdotum defuncti muneribus, in curatione animorum; ministrantium vero curandis ægrorum corporibus, noctu militum obibant vices; ipsumque adeo Præfectum, & quoscumque poterant alios, submissa sibi clam à P. Quadrio annonam à fame defendebant. Nostris attamen moderatoribus displicuit quod Prancudius quantumuis rogatus, non declinasset confessui adesse, imò illic etiam fortassis dixisset sententiam, quod sint negotia eiusmodi à nobis penitus aliena, nec à Publici ministris adhibeantur fere religiosi homines ad suggerendum in iis consilium, nisi vt aduersorum successuum culpam omnem & odium in eos conferant; sibi velut auctoribus atque auspiciis quicquid feliciter cesserit eximie arrogant. Quare Prancudium, obiecta purgaturum Prouincialis reuocarat, nisi mandato mors anteuertisset: sed hic abunde sit ad integrandam famam viri ceteroqui virtutis emerita, testimonium illius quem habuit laborum socium, ac testem. Deo, inquit [visum P. Marcum Prancudium euocare, nostrorum in his insulis Rectorem; profluvio sanguinis quadrimestri exhaustus interiit, ex ærumnosis itineribus contracto: excurrerat erebro tres ab Amboino & quatuor leucas ad tingendos infantes oppidorum trium quæ in præcipiti celsorum montium, hostium metus statuerat; viri morbus & exitus virtutum exemplis egregie respondit quæ de se dum viueret, nunquam non præclara dederat: annos egerat in Societate septem & viginti; sedecim in Mauro Moluco, & Amboino.

boino Christi Crucem constanter portauerat.] hæc disertè illius socius.

34.
Neophyt. in
persec. con-
stantia.

Potitus arce Babus, Christianos Insulæ totius seruitute damnauit, sed ij fuga vitæ periculum subire, quam seruitute Mahumetanorum, fidei maluere: igitur nocte intempesta in mare sese immittere; nauibus adnatare, Lusitanos & Patres in Amboinum peruecturis, iuuenes, pueri, senes decrepiti, matres ipsæ suspensis de collo infantibus, ab eorum parentum, fratrum maritorum consuetudine libenter exulare, quin vltro etiam mancipare se in seruos Lusitanis, vna professionis Christianæ contenti libertate ac securitate. Adolescens regij sanguinis multorum in Mauro pagorum Dominus, bello captus ab Rege Ternates, viam & ipse ad fugam nactus inops planè nudusque ab omni re ad Patres se recepit: sed inuictæ constantiæ admiratione par nobile coniugum præbuit singularæm. Erant Rodericus, & Cæcilia, Regi Tidoris consobrini, pietate confisi agnati sanguinis, tenui lembo per noctem ad eum transfugerant, aspernatus est illos Saracenus quod essent Christiani, plusque religionis odio tribuit quàm propinquitati: ad Mahometem si redirent, habiturum se illos fratrum loco, & suis ditionibus redditurum, sin autem, sibi res suas haberent: at ij nec spebus nec promissis permoti, steterunt fortiter in Christi obsequio, & necessariis ad vitam, vtcumque fouendam, defecti penitus, cœpere hortulum propriis manibus colere, cuius fructu in diem ægre & misere victitabant sed hoc vno læti quod iis liceret viuere Christianè. Non diu post quam non euicerat ab Rege barbaro fidei sanctitas ignorata, debitam cognatis pietatem, euicit necessitas; tandem enim prospectans longius Ternatensem & Lusitanorum solutum fræno, & potentiorem, arma in se versurum, & fore se regno contra illum tuendo imparem, classe properata & valida periit Amboinum, vbi apud Præfectum Regi Lusitanæ iurauit clientelam, rogauitque arcem in sua Tidore ab eo construi.

35.
Tidore arx
ædific. Chri-
stus annun-
tiat, Rex
Bacian. oc-
ciditur.

Tempus ferme sub idem adfuit Baciani Rex Ioannes, summa in Lusitanos fide, rebusque illorum non minus quàm suis sollicitus; ab his tribus aduersus Saracenos initur armorum bellicque societas; sapienter omnino, nisi Tidorensis regnum militibus quos secum duxerat nudatum obiecisset in prædam Babo Molucensi, qui accepto ab suis exploratoribus triumuirum fœdere celeritate summa, tercentum nauigia expedit, quorum partem iubet opportuno loco Regem Tidoris operiri ex Amboino rediturum, & in eum æriter inuehi; partem in regnum Tidoris secum ducit, euersurus illud funditus nisi qui Regem secuti non fuerant agro, & domibus hosti derelictis, montium inaccessa propugnandæ salutis quæsiuissent. Horum inscius Tidorensis ex Amboino recesserat & tempestate disiectis nauibus, septem omni ex classe minora nauigia retinebat; cum iis in classẽ incidens Molucensem, numero ac viribus longè inferior, cedere cogitur, captusque Ternatẽm abducitur, sed ignaua custodum oscitatione, & fida suorum industria cautè vsus, aliquan-